

Oluf Lerche.

„En anstødelig og forargelig Præst“ fra
Pietismens Dage.

Af Lærer *A. C. Thomsen*, Holbæk.

I Kong Frederik IV's sidste Regeringsaar banede den pietistiske Bevægelse sig Vej hertil fra Tyskland, hvor denne fromme, ydmyge Kristendomsopfattelse gennem Speners og Franches Forkyndelse havde vundet stor og dybtgaaende Udbredelse. I Modsætning til den ortodokse lutherske Bogstavtro hævdede Pietismen, at Kristendom ikke er en Oplysningssag, men en Hjertets og Følelsens Overbevisning, som nødvendigt maa give sig Udslag i en from Livsførelse.

Endnu stærkere end Frederik IV var Sønnen Christian VI grebet af den ny aandelige Bevægelse, der snart satte sit umiskendelige Præg paa Landets Styrelse og Lovgivning. Men der var fra Begyndelsen noget usundt i den Maade, hvorpaa Pietismen holdt sit Indtog herhjemme. I Stedet for at gaa sin frie, stille Gang ud over Menighederne og trænge sejrende igennem i Kraft af sin indre

Værdis blev den som en Art kgl. autoriseret Hof- og Statslære tvunget igennem ved Forordninger og Rescripter. Saaledes udstedte Frederik IV kort før sin Død den strenge Sabbatsforordning (1730) om Søndagens Helligholdelse, hvorved Folk fik allerhøjeste kgl. Befaling til at møde til Gudstjeneste og truedes med Bøde eller Gabelstok, hvis nogen uden Grund blev borte. Desuden blev saadanne almindelige Forlystelser som Maskerader og Julestuer forbudt paa Helligdage. Christian VI ændrede denne Sabbatsforordning 1735, men skærpede i flere Henseender Faderens Bestemmelser; saaledes forbød han Bønderne at ride Sommer i By, hvorved „Gud fortørnes, og Bonden ruineres“. Og vilde man staa vel anskreven hos Hoffet og Regeringen, maatte man desuden smukt for- sige Teaterforøjelser, Kortspil, Dans, Selskabelighed og al anden Morskab, som lokkede Verdens Børn ved Kø- dets Lyster lige lukt ind i Djævelens Snare. Snart blev det derfor saaledes, at fromme, andægtige Miner, et „surt“ Syn paa Livet og mange Suk over Menneskenes Syndig- hed gav ydre Anseelse, respektfuld Anerkendelse og „Be- fordring udi Embedet“. Pietismen kom derved til at fremelske alskens utiltalende Hykleri og Dømmesyge, som trivedes frodigt under Enevældens Vinger.

Derover maa vi naturligvis ikke glemme de to reli- giøst interesserede Kongers Bestræbelser for at forbedre det elendige Skolevæsen, deres Forkærlighed for Hedninge- missionen, og som det til vore Dage betydningsfuldeste: Konfirmationens Indførelse 1736.

Endelig oprettede man 1736 „*General-Kirke-Inspecti- ons-Collegiet*“ (kgl. Patent af 1. Oct.), som skulde være en øverste kirkelig Myndighed til at føre Tilsyn med Læ- rerne og Lærdommen i Kirkerne, Skolerne og ved Uni- versitetet, samt udøve Censur over alle teologiske Skrif-

ter.¹⁾ „Det skal paasee, at den geistlige Stand renses for alle uduelige, uvidende og forargelige Præster“, hedder det i den kgl. Instruks.

Kristians VI's myndige Hofpræst J. B. Bluhme (1681-1753), en Discipel af Spener, var den ledende Mand indenfor Kollegiet. De andre Medlemmer var, straks efter Oprettelsen, Statsministeren Grev I. L. Holstein til Ledreborg, Stiftsprovst M. Hviid ved Frue Kirke, Etatsraad A. Højer og Kongens tidligere Lærer, I. W. Schrøder.

I Henhold til deres Instruks tog General-Kirke-Inspektørerne straks fat paa at rense ud blandt Præster og Degne; og der indløb i den første Tid en Mængde Anmeldelser om saadanne uskikkelige Kirkens Tjenere, som rettelig burde dømmes fra deres Embede. Nogle levede for stærkt og muntert, og andre havde ikke den rette Tro. Saa stævnedes de til at give Møde for Kollegiets Domstol, og adskillige mistede Kjole og Krave efter nogle ret lysssky Undersøgelser, hvorved anonyme Anklager, alskens Spioneri, Sladder og Bagvaskelse spillede en mere betydelig end tiltalende Rolle. I det hele taget opnaaede Kollegiet ved sin livsfjendske, intolerante Fremgangsmaade at sprede Angst og Utryghed ud over Landets Præstegaarde; thi ingen vidste sig sikker mere; Angrebene kom jo bag fra.

Og ve den, der ikke til Punkt og Prikke kunde gøre Rede for de dogmatiske Spidsfindigheder, naar Forhørets Dag kom! Thi da var de højærværdige Herrer bag Skranken ikke Pietister i egentlig Forstand; saa spurgtes der ikke efter Hjærtets ydmyge, enfoldige Tro eller den faste

¹⁾ Kollegiets Virksomhed bestemtes ved kgl. Instruks af ^{15/11} 1737. — Det ophævedes igen 1791. — Om dets Forretningsorden m. v., se „Vejled. Arkivregistraturer“ I, 159. Desuden: Ussings Kirkeforfatning II og Helvegs Kirkehistorie II.

Overbevisning, saa var det „den rette Lære“, man lyste efter.

En af de første danske Præster, som fik Inspektionens Nidkærhed at fornemme, var Oluf Lerche, Sognepræsten til Aunslev og Bovense Menigheder i Vinding Herred.

Der er i denne Sag adskillige karakteristiske Momenter, som kaster et klart Lys, saavel over Kollegiets Fremgangsmaade i slige Affærer, som over Præstens Personlighed. Jeg vil ikke meddele Historien i fri Gengivelse, men saa vidt muligt lade Kilderne selv tale; derved opnaar vi at komme den svundne Tid paa nærmere Hold og faar desuden et mere sandt, paalideligt Indtryk af Folk og Forhold.

*

*

*

Oluf Lerche rykkede 1711 ind i Præstegaarden i Skalkendrup som sin Fars, Knud Lerches,¹ Eftermand i Embedet.

Han er antagelig født 1687; og ligesom sine Forfædre kom han efter endt Latinskoleundervisning ind til Universitetet for at studere Teologi. 1707 nævnes han som „philosophiæ baccalaureus“, den laveste akademiske Grad; den samme som Holbergs Erasmus imponerede med hjemme paa Bjærget. Og ligesom denne sin lærde samtidige har han været en flittig Deltager i Studenternes

¹) Om ham er fortalt i min lille Afh.: „Knud Lerche og hans Strid med Rytterne“ („Svendborg Amt“, 1916).

Disputereøvelser,¹⁾ hvor man gjorde „Philosophie til Fægtekonst“, som Løjtnanten siger i Komедien. Men han har sikkert ikke derved forsømt at tage kraftig Del i, hvad Hovedstaden bød paa af Lystighed og muntre Løjer, for han var alle Dage en livsglad Herre med en god Appetit paa denne Verdens Glæder.

Saa kaldte Faderen ham hjem 1711 og gjorde ham til sin Kapellan, og da Hr. Knud snart efter døde, blev den unge Mand ¹³/₄ 1711 kaldet til Menighedernes Sognepræst af Kirkepatronen, kgl. Politimester, Etatsraad Claus Rasch paa Raschenberg (Juelsberg).

Det var et stort Embede, Hr. Oluf der i saa ung en Alder skulde overtage, et af de største — og fedeste — paa Egnen. Og foruden at være Præst skulde han tillige være Landmand; for til Præstegaarden hørte dengang en 100—120 Tdr. Land. Saa der var nok at tage Vare for en driftig Mand, og det synes, som om han har arvet sin Fars Interesser for Markerne og Dyrene. Inde som ude bar alt Præg af solid Velstand. Det første Aars Tid blev Moderen, den myndige Fru Anna Sophie, boende hos Sønnen, men da kom han paa de Tanker at indtræde i den hellige Ægtestand, og d. 7. Juni 1712 stod hans Bryllup i Odense med den dydzirede Jomfrue Karen Hansdatter, hvis Far, Hans Poulsen, var Raadmand der i Byen.

En Maanedes Tids efter mødte Provst Wandall fra Nyborg med sine tvende „Assessoribus“²⁾ i Præstegaarden

¹⁾ Manuskriptet til Blochs „Den fynske Geistligheds Historie“ i Universitetsbibl. (Addim. Fol. 138). „Den Tid, han var ved Universitetet, deponerede han følgende Dissertationer: 1707, d. 16. Mai . . . . . (ulæseligt) . . . . . 1708, d. 23. Juni in Coll. Elers.: Thorlevii Haldorii diss. de harmonia coelorum pythagorica“.

²⁾ d. e. Bisiddere.

for at fastsætte den „Pension“, Oluf Lerche skulde yde sin Mor¹⁾. Og efter nogen Forhandling „blev da udi al Kiærlighed og Mindelighed paa begge Sider saaledes accorderet“, at han skulde afstaa hende 6 Tdr. Byg, 3 Tdr. Rug og 6 Tdr. Havre „godt ydefærdigt Købmands-Korn“, og desuden 4 gode Lam og 4 gode, ydefærdige Gæs til hver Mikkelsdag „naar han sin Gaasetiende imodtager“. — „Og desforuden skal han holde hende tvende Kjøer paa samme Græs om Sommeren, hvor de fleste af hans egne Kjøer gaaer fra den Tiid, at han sine egne Kjøer udslaer og igjen indtager“.

Derpaa forlod Anna Sophie sit gamle Hjem i Skalkendrup Præstegaard og drog over til en Søn (af hendes første Ægteskab), Peder Sørensen Humble, som var Sædedegn i Rønninge. Her i sin Fødeby døde hun 1737, just i de samme Dage, da Hr. Oluf stævnedes til at give Møde for Kirkeinspektionens Domstol.

Der gik ikke mange Aar, før man omkring i Egnen vidste adskillige mærkelige Historier at fortælle om „Hr. Ole“ — som Folk nævnte ham, — og hans Bedrifter satte ofte Sindene i Bevægelse, saa hans foresatte og Embedsbrødre korsede sig i Forargelse og Undren, naar de hørte de nyeste sandfærdige Efterretninger, om hvorledes man morede sig i Skalkendrup.

Oluf Lerche var en livsglad, frodig Natur og egnede sig egentlig mindst af alt til at være Præst. Han tog sig ikke sine Embedspligter særlig højtideligt, mødte sildigt til Gudstjenesterne, glemte undertiden Begravelser

¹⁾ „Vinding Herreds Provste Protokol“. 1683—1807 (Landsarkivet).

og Skriftemaal og var en daarlig Prædikant; man skyldte ham endog for, at det var hans Fars gamle skrevne Prædikener, han læste op om Søndagen.

Naturligvis varede det ikke længe, før han lagde sig ud med sine foresatte. Flere Gange var det saaledes galt med de aarlige Indberetninger, som han ikke indsendte i rette Tid. Allerede i 1715 skriver Provsten, Mag, Christoffer Nyrop, til Biskoppen, at flere af Præsterne endnu ikke har leveret deres aarlige Indberetning om Aarets fødte og døde, men . . .

„ingen er saa nachlessig [forsømmelig, smølagtig]
 „som Skalkendrup Præst, der dog, som den nær-
 „meste, allerførst kunde præstere sin obediencie [gøre
 „sin Pligt]; men der tages iagten bedre udi agt,
 „end Embedets Sager; hvilket jeg og har sat mig for,
 „ved visitatzen at sige ham“.

Aaret i Forvejen var det galt med en anden Indberetning, nemlig om de svenske Fanger, som — under den store nordiske Krig — var anbragt rundt i Sognene.

Men det var, som Provsten skrev: Jagten toges bedre i Agt end Embedets Sager. Oluf Lerche var en ivrig Jæger; i et og alt en Friluftsnatur. Højt til Hest red han og hans Venner ud paa Jagt; lystigt gik det med Hundene foran udover de store Overdrev og ind i de mange Smaaskove. Eller han vandrede i lune Sommeraftener ved Mosens Kant og røgtede sine Snører, stillede sine Ruser. Kom der saa stundom Bud til Præstegaarden efter ham, vidste man aldrig, hvor han var at finde.

Højt til Hest kom han jagende ned gennem Landsbyernes Gader, saa Høns og Gæs forskræmte fløj til alle

Sider. — Man red jo i det hele taget meget mere dengang. Vejenes Tilstand indbød ikke til Spadsereture. — I et af de gamle Træer paa Aunslev Kirkegaard havde han en svær Jernring til at binde sin Hest ved. Ringen sad der endnu for faa Aar siden.

Hjemme i den gamle Præstegaard gik det undertiden lystigt til med Drik og Dobbel, naar Præsten pokulerede med sine gode Venner. Man traf ham ogsaa rundt paa Egnens mange Smugkroer, naar hans Vej faldt der forbi. Der var adskillige Jacob Skomagere ogsaa her paa Egnen.

Og han passede ikke tilbørligt paa sin Mund. Det var ikke lutter Velsignelser, der udgik af den. „Han svær og bander, skæmter groveligen og har tilforn ladet sig se drukken i Selskab; han skjælder og klamres med Bønderne“, saaledes berettes der om ham. Nej, han var vist ingen blid Hyrde for Faarene i sin Menighed. Han brugte sin Ridepisk eller sine Næver, saa det suste og sang om Ørene paa dem, naar han var i det Humør.

Som vi før bemærkede, stod han ikke paa nogen venkabelig Fod med sin Provst, men desto glædeligere var det for ham, at hans Forhold til Fyens Biskop, Christian Ramus, var af en mere forsonlig Natur. Om de ligefrem var personlige Venner, ved jeg ikke; Bispens skriver: „min meget gode Ven“ til ham, men det behøver jo ikke at være andet end den Tids Høflighed. Sikkert er det dog, at Rasmus stedse søgte at holde Haanden over ham, da det trak op til Uvejrr i 1737.

Sidst i Januar 1733 kom Bispens hertil paa Visitats. Det fremgaar af hans Protokol¹⁾, at han var vel tilfreds baade med Præst og Menighed. Der var „ingen Klagemaal fra de fattiges Side, de nød deres Almisser ef-

¹⁾ Visitatsprotokollen 1732—1803 i Bisparkivet.

ter den første Inddeling“. „Menigheden befandtes forsvarligen oplyst . . . . . Imellem Præsten og Menigheden var alle Ting vel og hørtes paa ingen af siderne nogen Klagemaal“.

Saa det synes jo at have været saare godt altsammen. Og har Folk haft noget at kære paa den Dag i Aunslev Kirke, saa har vel Frygt og Undseelse for Biskoppen og en vis Respekt for Hr. Ole holdt dem tilbage. Derfor kunde Bisp og Præst med frelst Samvittighed undertegne Protokollen, da de kom hjem til Middagen i Præstegaarden.

*

*

*

EN Aaret efter, Nytaarsdags Aften 1734, var en Del unge „JULE- Karle og Piger samlede for at „lege Jul“ hos en Mand STUE“. i Aunslev. De havde mange Slags Løjer for (jfr. Holbergs Komædie „Jule-Stue“), og blandt andet foretog en Karl en „Vielse“ af to af de tilstedeværende. Sagen kom siden Hr. Oluf for Øre, og han blev meget fortørnet over dette Indgreb i hans Rettigheder, især da man fortalte vidt og bredt, hvor livagtig Karlen, som agerede Præst, havde efterlignet Hr. Olufs Manerer og Udtryksmaade. Det er vist ikke umuligt, at de unge med deres Karikeren af Vielsesceremonien har sigtet til en eller anden Lejlighed, hvor Præsten havde været mindre korrekt i sin Brug af Ritualiet. Nok er det, han blev gram i Hu, og da han havde faaet opspurgt, hvem der havde foretaget den fatale „Vielse“, lod han ham stævne til at møde

for Provsteretten, anklaget for „Misbrug af Kirkens Ceremonier og Foragt for Præsteembedet“.

Man skulde tro, at de unge vilde være blevet anklaget for Overtrædelse af Sabbatsforordningen af 1730, hvori Julestuers Afholdelse om Helligdage var forbudt, men det skete ikke, saa det synes, som om man ikke alle Steder tog det lige strengt. — Men Vidneførelsen for Provsteretten er i sig selv et ganske interessant lille kulturhistorisk Træk, som vi derfor et Øjeblik vil dvæle ved.

Provsteretten blev sat d. 17. Dec. 1734 i Aunslev Kirkes Kapel (Taarnrummet) under den ny Provsts, Hans Frick's, Forsæde.¹⁾ Oluf Lerche mødte med en „Førwandt“, Mon^{sr} Andreas Bryndlund, Ridefoged paa Hindema, men i Stedet for den indstævnedes Karl, Hans Jørgensen, mødte Fogden paa Raschenberg, Mon^{sr} Kallager. Karlen — „Landsoldat for Raschenberg Gods“ — var nemlig „Senge liggende nermere Døden en livet i Kissendrup“. Og Kallager paastaar paa hans Vegne, at han „ikke haver udtalt noget, som han weed med sin Samvittighed, der enten kunde være Kirkens Ceremonier eller det H. Præste Embede til Forklejnelse“.

Begge Parter er villige til billig Forligelse for at undgaa videre Proces. Men som en Betingelse kræver Oluf Lerche, at Karlen for sin Forseelse skal „udstaa Kirkens Disciplin,²⁾ saa og efter hans Tilstand bøde noget til Sognets Fattige samt som Sagvolder betale denne Processes Bekostning,, ... „saa vilde hand af Kierlighed til ham som et lam af sin Menighed frafalde Sagen i alle Maader“.

¹⁾ Vinding Herreds Provste Protokol 1684—1807. (Landsarkivet.)

²⁾ Det aabenbare Skriftemaal.

Kallager erklærede dertil, at Karlen forlængst havde tilbudt, at han gerne vilde udstaa Kirkens Disciplin for den Jule-Leg og give lidet til de fattige efter hans Lejlighed, men Procesomkostningerne hverken kan eller vil han betale; og han bebrejder Præsten hans Uforsonlighed; han havde endog nægtet den unge Mand Adgang til at nyde Alterens hellige Sakrament. Og da Præsten derpaa tager sit Forligstilbud tilbage, gør Kallager det samme, idet han spydigt tilføjer, at han „lod det saa ankomme paa Hr. Ole Lerqves Christen Kierlighed, hand haver be-robet sig paa at have til ham, som nu kand sees, hvor vidt den strekker sig“.

Som Vidne indkaldtes da for Retten Præstens Karl, Poul Eriksen, som „efter sin Eed med opragte Fingere“ blev udspurgt af Hr. Olufs „Prokurator“, Mon^{fr} Brynd-lund, om følgende Poster:

1. om ikke indstefnede Hans Jørgensen sidstleden Nyt-Aars-Dag om Aftenen tillige med eendeel flere var i Christen Hansens Huus i Aventslev?

Hvortil Vidnet svarede: Ja!

2. om Vidnet ikke samme Tiid saae og horte, at bem. Hans Jørgensen viede eller copulerede 2de Personer tilsammen af de i Huuset værende?

Hvortil Vidnet svarede: At hand saae, at bem. Hans Jørgensen stillede en Mands og Qvindis Person for sig og sagde:

Jeg vier eder sammen med Hawre og Høe,
kand I ikke leve saae maa i døe!
Set dig paa Stok og Sten

..... 1)

1) Fjerde Linie lader sig ikke ret vel gengive paa Tryk.

Hvad Ord videre passert, kunde hand ikke erindre sig.

3. om Vidnet ikke saae, at den indstefnede . . . . . og de andre tilstedeværende brugte saadan Skik som Folk, naar de ofrer i Kirkerne, og om ikke til Hans Jørgensen efter saadan Vielse blev ofret?

Hvortil Vidnet svarede: Ja! at da hand hafde viet dem, saed hand for Enden af Bordet, og nogle gik op ligesom at ofre ham nogle Nøder, nogle Ebler. Imidlertid blev der siunget, men hvad Sang viste Vidnet ikke at forklare.

4. om Vidnet ikke saae, at Hans Jørgensen samme Aften var forklædt og hafde eet Skiørdt paa Skuldrene baade imidlertid Vielsen varede, saa og da der ofredes?

Hvortil Vidnet svarede: At hand hafde noget om Skuldrene . . . . .

5. om ikke Degnen Jens Thorsager¹⁾ indkom og var overværendis, da dette blev forretted uden at tale noget til dem derom?

[Vidnet bekræfter det, men ved ikke om Degnen bebrejdede dem noget; heller ikke, om han sang med.]

— Derefter spurgte Kallager Vidnet ud og fik oplyst, at der ikke var blevet brugt noget Guds Ord eller talt til nogens Forklejning. Da han spørger Karlen, om der blev anvendt saadanne Ceremonier eller Udtryk „som af Hr. O. L. blifver forrettet, naar hand Wier folck sammen“, svarede denne undvigende. Paa Spørgsmaalet, om Vidnet har set lignende Julelege før, svarede han, at han havde set Juleleg saa ofte,

¹⁾ Sognedegn i Aunslev og Bovense 1729—60.

men ingen som denne. — Degnen læste ikke med eller begik noget usømmeligt.

Da Degnen imidlertid ikke var mødt personlig, udsattes Domsalsigelsen til Mandag den 10. Jan. 1735 i Kirckens Kapel. De to Prokuratorer fortsætter deres Diskussion, men man mærker, at Kallager nødigt vil have Dom over sin Klient, og da han intet Held har med sine Bestræbelser, giver han sin Fortrydelighed Luft: „dog . . . haver Hr. O. L. fundet behag i at forfølge den fattige Bonde-Karl til Dato, hvilket Kallager vilde ligne ved den gamle Tale-maade, som plejer at sigis: Hvor Gjerdet er lavist, vil hver Mand over! Ikke dismindre vilde dog Kallager vente, at Hr. O. L. som en bekjendt retsindig Præste-Mand lader see Christen Kierlighed og Medfidenhed imod denne fattige og af ham forfulgte Lam i hans Menighed“.

Sluttelig inklodes Sagen til Doms, og blev da saaledes „accorderet“:

„ — at Hans Jørgensen udstaar Kirckens Disciplin og betaler til Sognets Fattige 1 Rdfr. saa og betaler Sagens Bekostning med 4 Rdfr.“

Præsten vandt saaledes sin Sag, og Godset har sandsynligvis maattet udrede Bøderne for den „til Senge liggende“ Landsoldat.

Hvilke Motiver Hr. Oluf har haft til at forfølge dette „Lam“ af sin Menighed, er uvist, men man fristes næsten til at mene, at hans Iver i Sagen snarere skyldes personlig Hævnlyst end gejstlig Nidkærhed.

*

*

*

Imens fortsatte den Skalkendrup-Præst sit muntre Liv til Forargelse for hele Egnen. Flere af de gamle her i Sognet har fortalt mig følgende Historie, der — overleveret fra Slægt til Slægt — endnu bevarer Oluf Lerches Navn fra Forglemmelse.

Det var en Lørdag Eftermiddag, da der som sædvanlig skulde være Skriftemaal. „Hr. Ole“, der var paa Jagt og havde glemt det hele, kom tilfældigvis sammen med en god Ven ridende oppe paa Bakken N. f. Aunslev Kirke. Da siger Vennen pludselig til ham: „Hvad er det vel for en Hoben Folk, som staar der nede paa Kirkegaarden“? — „Jo, det er sandt“! svarede Præsten „de venter paa Skriftemaal, men jeg skal den Onde lyne mig give dem en Ulykke i en Hast!“ Saa sporede han Hesten, red derned og gik for Alteret, hvor han holdt et Skriftemaal, som aldrig gik i Glemme, og til Slut lagde han sin Ridepisk henover de knælendes Hoveder, saa langt den kunde række; det var den Haandspaalæggelse og Velsignelse, de fik!

Saaledes fortæller man. Og fri Digtning er den Art Sagn jo aldrig.

Imidlertid bredte den pietistiske Bevægelse sig ud over Landet, vandt flere og flere Tilhængere, og det blev derfor stedse vanskeligere for Præster af Oluf Lerches Støbning at begaa sig. Man nøjedes ikke mere med hovedrystende at misbillige deres uskikkelige Levnet, man forargedes og harmedes over, at de, som skulde være Menigheden et Mønster paa Gudsfrøgt og gode Sæder til Efterligning, førte an i alle Slags verdslige Udskejelser.

Da General-Kirke-Inspektions-Kollegiet derfor

oprettedes 1737, blev det en af dets fornemste Opgaver at føre et effektivt Tilsyn med Præsternes og Degnenes Liv og Lære.

*

*

*

Allerede to Maaneder efter Kollegiets Oprettelse indløb der til Kongen en udførlig Klageskrivelse, hvor alle Oluf Lerches Synder opregnedes. Det var en saakaldt Klage „uden Haand“; den manglede baade Underskrift og Af-sendelsesadresse, men var dateret den 3. Dec.¹⁾

Kollegiet tog straks fat paa Sagen, og for at indhente nærmere Oplysninger skrev man — 7. Jan. 1738 — til Biskop Ramus, bad ham „med al Forsigtighed“ foretage en Undersøgelse af Præstens Forhold og derefter indsende sin Betænkning om Sagen. Brevet lyder:

Velædle og højtærværdige
højtærede Herr Biskop.

Indlagte til Hans Kongelige Majestæt indkomne Memorial uden Haand tilsende Vi hermed Eders Høy-

¹⁾ I Rigsarkivet findes „Dokumenter ang. Sognepræst Oluf Lerche til Aunslev og Bogense Menigheder 1738“. — „Her indsluttet følger Acta i Hr. Lerches Sag: 1. Angivelse til Hans Majestæt uden Haand. 2. Mr. Foghs Bref. 3. Biskop Ramus Erklæring. 4. Spørsmal til Hr. Lerche. 5. dito om hans Forhold i Embede, Lif og Lefnet. 6. Den om hans Udsigende holdte Protocol“. — Desværre mangler Nr. 1. og 3. — I Saml. til Fyens Hist. og Top.“ har Pastor G. Strøm meddelt tre af Kollegiets Breve til Bispen, samt de „Erindringer“, som Lerche fik med hjem.

ærværdighed, med tjenstligst Begjæring, at De vilde behage, med all Forsigtighed saaledes at erkjendte sig om de deri imod Præsten Herr Olle Lerche angifne Posters Rigtighed eller Urigtighed, som Sagens Vigtighed det udkræver, og Os siden den befindende Beskaffenhed tillige med Deres gode Betænkning saaledes at tilmelde, at Vi derefter kunde gjøre allerunderdanigst Forestilling til Hans Majestæt. Til hvilken Ende Eders Højærværdighed behager at sende Os Memorialen selv tillige tilbage.

Vi forbliver stedse med Consideration.

Kjøbenhavn, den 7 January 1738.

Eders Højærværdigheds
Tienstberedvillige Tienere,

I. L. v. HOLSTEIN.   I. W. SCHRØDER.

A. HØJER.   I. B. BLUHME.   M. HVIID.

Men man havde ingen særlig Tillid til Bispens Iver og Nidkærhed i saadanne Affærer. Han yndede ikke den ny geistlige Over-Domstol og stod ofte paa Præsternes Side, naar det kneb. Tillige maa man til hans Ære sige, at han ingen Ven var af hemmelige Undersøgelser bag Folks Ryg og nødig befordrede de mange Klageskrivelser, som blot havde Sladder og Bagvaskelse til Grundlag. Disse Principper var ofte i Strid med Kollegiets. Man var f. Eks. højst utilfreds med hans Indberetninger om Præsternes Forhold. Han gik ikke tilstrækkeligt i Detailler i disse „fortrolige Meddelelser.

*

*

*

FOG'S Derfor indhentede Kollegiet samtidig sine Oplysninger
 BREV. paa Hr. Olufs Hjemegn; saaledes vistnok hos Provst
 Frick i Nyborg. Men blandt Sagens Akter findes ogsaa
 et Privatbrev, underskrevet af en vis I. R. Fog og da-
 teret Rørbæk d. 22. Jan. 1738. Det er desværre ikke
 lykkedes mig at opklare, hvem han er; jeg har uden Re-
 sultat forsøgt adskillige Kilder. Men maaske det maa
 være mig tilladt at opstille følgende Hypotese. Jeg kunde
 tænke mig, at Brevskriveren er en ung teologisk Kandi-
 dat, der har Condition paa Rørbæk som Huslærer hos
 Commerceraad Otto I. Engelsted. For at bringe sig i
 Erinding hos Kollegiet med Henblik paa kommende ledige
 Præsteembeder har han — som Brevet viser — aflagt
 en Visit hos en af Kirkeinspektørerne, sandsynligvis Bluh-
 me, og denne har da besluttet at benytte den tjenstivrige
 unge Mand som fortrolig Undersøger i Sagen mod Lerche.
 Den servile Tone i Brevet og Taksigelsen „for den mig,
 da jeg var i Kiøbenh. beviste Affectation og Raádgivelse“,
 taler til Støtte for denne Opfattelse. Og den eneste af
 Slægten Fog der kan være Tale om i denne Forbindelse,
 synes at være den Jørgen Rasmussen Fog, f. 1713, som
 blev Student 1730 og i 1738 udnævntes til Kateket ved
 Holmens Kirke.¹⁾

Brevet indeholder adskillig, som er af den største In-
 teresse for os i denne Sag, og jeg vil derfor meddele
 Hovedparten af det.

„Velædle og højærværdige

Min i Herren meget højtærede Velynder!

„Da Deres Højærværdigheds meget respective Skri-

---

¹⁾ Hiort-Lorenzen: Slægten Fog, S. 22. — Han døde 1769
 som Sognepræst til Højelse og Lellinge.

velse . . . har paalagt mig at indgive en sandfærdig og udførlig Beretning om Hr. Oluf Lerche i Skalkendrup . . . samt hans Omstændigheder efter den Kundskab, jeg derom baade havde og kunde forskaffe mig, har jeg, efterdi det er mig saaledes alvorligen befalet, hverken kunnet eller villet undslaa mig for følgende . . . at indberette.

„Hvad denne Mands Forhold i Lærdommen angaar, da er det vitterligt for alle, som kender ham noget grant, at han er en uduelig Lærer, som meget ilde forestaar de ham betroede Menigheder, og i Embedets Forretninger skødesløs og uordentlig, saa at han vel ikke har gjort sig Betænkning at lade Syges Betjening, Skriftemaal etc. staa tilbage for en Jagts og Fiskeris Skyld, hvortil han mest har været hengiven, hvorom een og anden Historie fortælles, endogsaa af gemene Folk, som er skrækkeligt at høre.

„Paa bogstavelig Kundskab haver han en stor Mangel, som jeg selv prøvede, da jeg nogle Dage for Julen talte med ham her paa Gaarden om den sande Christendom og om hans Embede; da jeg erindrer mig, at han iblandt andet sagde: Gud kræver ikke mere af os, end hvad vi ved menneskelige Kræfter nogenlunde kan afstedkomme; og da jeg i samme Samtale fremførte nogle af vor Frelseres dyrebare Ord, svarede han skæmtevis: Vor Frelser var en god ærlig Mand, han sagde vel saa, men vidste vel, hvordan vi var, og derfor mente eller regnede han det ikke saa nøje med os, foruden andre flere Ord og Talemaader, hvorved han røbede en stor Vanvittighed, over hvilken endog de, som havde liden Kundskab og hørte derpaa, forundrede sig; saa at dersom han nogensinde skulde

blive æsket til noget grundigt og nøje Eksamen, skulde der vel befindes hos ham en hos en Præst uventelig Vankundighed.

„Af dette kan lettelig sluttet, hvorledes hans Prædiken er kan være, over hvilke man hører endogsaa de vankundigste i Menighederne paa deres Vis at klage; men selv har jeg ikke hørt ham før end i Gaar, da jeg ved Lejlighed, som jeg søgte for at kunne skrive noget vist derom, fik uformærkt en af ham at høre, som var uden al baade ret nyttig Undervisning og Overbevisning, saa at det fast er at holde for umuligt at vankundige Mennesker, som hans Tilhørere er, ved saadan Prædiken skulde kunne komme til nogen Eftertanke; dog kunde jeg høre, at han havde den skreven for sig, kan vel være af hans Formand, som Folk ved at sige, thi ihvordan den end var, kan jeg dog næppelig tro, at han selv kunde sammenskrive en saadan.

„Hans Forhold i Liv og Levnet er aabenbare forargelig, saa at naar nogen her paa Egnen, hvor han er bekendt, vil nævne en ugudelig Præst, plejer *han* først at nævnes. Han svær og bander, taler foragtelig om den sande Christendom, skæmter groveligen, har og tilforn (*nu*, kan jeg ikke skrive, thi efter min Hjemkomst fra København har jeg ikke set ham uden tvende Gange, og det her paa Gaarden) ladet sig se drukken i Selskab; han skjældes og klamres med Bønderne etc., saa at han er en af de forargelige Lemmer i Lærestanden, som billigen burde afskediges, andre hans Lige til Eftersyn.

„O, min meget højtærede Velynder! Det staar jammerligen til med Lærerne her næsten overalt! Vankundige er de, og Fordærvelsen er hos dem, hvad kan

man da haabe om Tilhørerne? Dog Herrens Navn være priset, som begynder at revse Levi Børn! Og |: Gud ske Lov :| her er dog en og anden, som dels arbejder, dels begynder paa det gode. Jesus give Velsignelse og Fremgang!

„Benævnte Hr. Oluf Lerche skulde, som her siges, i disse Dage være blevet stævnet for sin ulovlige Jagt-Riden af Jægermesteren, men hvorvidt Sagen er kommen til Tinge, ved jeg ikke.

„Og at jeg skal skrive alle hans Omstændigheder, maa jeg ogsaa melde dette, at han er Enkemand og haver mange u-opdragne Børn, over hvilke man maa ynkes.

„Saa har jeg da, som min Pligt udkrævede, efterkommet Deres Højærværdigheds højagtede, alvorlige Befaling og skrevet som for Herrens Ansigt med Frygt og Hjærtets Ømhed, hvad som — til forlangt Oplysning udi denne Sag — af mig i et Brev kunde skrives . . . . .

„Iøvrigt gives mig og herved Lejlighed til at aflægge min allerydmygste og hjærteligste Taksigelse for den imod mig, da jeg var i Kiøbenh. beviste Affectation og Raadgivelse. Den viseste Raadgiver, Jesus selv, give Dennem igen Raad udi alle Dem udi Deres vigtige Embedes forefaldende Vanskeligheder til hans Ords og Riges Udbredelse fremdeles!

Med saadan Forbøn og megen Hengivenhed jeg er en

Velædle og Højærværdige
Min i Herren meget højtæret Velynders
allerydmygste
og saa ringe Tjenere

J. R. FOG.

P. S. Saa hastig som jeg havde læst Deres respec-
tive Brev, brændte jeg det efter Befaling.“

— — —
Kommentarer er egentlig overflødige.

Brevet taler sit tydelige Sprog om, hvorledes man her paa Egnen estimerede Hr. Oluf. Meget karakteristiske er hans Udtalelser til Fog om Kristi Krav til Mennesker; de skulde nok forskaffe ham Kollegiets Bevaagenhed!

Men karakteristisk er ogsaa den Metode, vi her ser Kirkeinspektionen og dens tjenstivrige Redskaber anvende, naar der foretoges Undersøgelser „med al Forsigtighed“ og indberettes „med Hjærtets Ømhed“, som Fog skriver. En lignende Fremgangsmaade kendes fra andre Tilfælde.

Imidlertid havde Biskop Ramus foretaget Undersøgelsen paa sin Maade. Vi har ikke hans Erklæring, men det fremgaar af Kollegiets Svar, at han havde benyttet sin sædvanlige Fremgangsmaade og gjort Oluf Lerche bekendt med de Anklager, man rettede mod ham, og efter mundtlig eller skriftlig Forhandling med ham svarede Kollegiet, at Præsten nægtede det meste og søgte at undskylde Resten.

*

*

*

TIL I København var man ikke tilfreds med dette Svar og
KØBEN- besluttede at beordre Hr. Oluf derover, saa han kunde
HAVN! staa til Regnskab for sine Bedrifter. Man skrev derfor
under 15. Marts til Bispen:

„ . . . . . Af Eders Høyærværdigheds under 14. February sidstleden til General-Kircke-Inspectionen indsendte Relation om Præsten Ole Lerche, have Vi seet, hvorviit samme Præst formeener sig at kunde enten nægte eller undskylde sin hidtil brugte Opførsel. Men som Os fra flere Stæder er tilkommen bedrøvelige Efterretninger om denne Præstes baade store Uviidenhed og forargelige Levemaade: saa finde Vi uforbigiængeligen fornøden, hannem self derover nøyere at fornemme. Vi anmode altsaa Eders Høyærværdighed, at befale Præsten Hr. Ole Lerche, at han Ugen efter Quasimodogeniti¹⁾ ufeilbarligen sig her i Kiøbenhavn personligen indfinder, og, efter Ankomsten, strax ved General-Kircke-Inspectionen anmelder . . . . . “

Der hjalp altsaa ingen Udflugter længer. Han havde faaet sin Indkaldelsesordre og havde smukt at give Møde. Der var en Maanedes Tid til at overveje og fortryde i, saa skulde Madposen skæres og Rejsesækken pakkes, saa bød han med et tungt Hjærte Farvel og steg op i Vognen, der rask rumlede ud af Gaarden Syd paa efter Nyborg, — saa rejste Oluf Lerche til Kongens København.

Og undervejs, paa den drøje Sejltur med Smakken over Storebælt og under den langsommelige Køretur tværs igennem Sjælland, havde han gode Stunder til at overveje sin Stilling. Den var ikke lystelig. Naar han skulde være ganske ærlig, var han vist mest tilbøjelig til at tro, at denne Affære vilde koste ham hans Embede. For ganske vist — han var jo ikke af den Slags Folk, der let lader sig dupere, men alligevel var det nok ikke fri for, at det

¹⁾ 1ste Søndag efter Paaske.

løb ham koldt ned ad Ryggen, naar han tænkte paa, hvad et teologisk Krydsforhør kunde føre til. Dels var det jo mere end 25 Aar siden, han sad ved Eksamensbordet, og dels var der efter den Tid sket en religiøs Strømknætring herhjemme, og han kunde ikke siges at staa i et særlig intimt Forhold til den pietistiske Bevægelse og dens Mænd.

Da han naaede til København, opsøgte han sagtens først sine Slægtninge derinde for at puste lidt ud efter Rejsens Strabadser. Men efter sin Instruks skulde han jo straks melde sin Ankomst til Kirkeinspektions-Kollegiet, og derfra modtog han saa en Ordre til at give Møde i Kollegiet Tirsdag d. 29. April.

Saa sad han da Ansigt til Ansigt med de fem højærværdige Herrer General-Kirke-Inspektører, der alvorlige og bekymrede betragtede den slemme Præst fra Fyen, som de nu havde faaet paa Anklagebænken.

Først paalagde man ham at svare oprigtigen, „den reene Sandhed paa de til ham gjørende Spørgsmaale . . . og blev han da først af Hans Exellenze Hr. Geheime Raad og Ober Secretaire von Holstein underrettet om Anledningen og Aarsagen til denne Indkaldelse, og blev derpaa tilspurgt efter de Spørgsmaale, som af Collegio tilforn vare forfattede . . . .“

Nu fulgte der et teologisk Krydsforhør, der varede i i adskillige Timer. Man stillede ham ialt 76 Spørgsmaal,¹⁾ det éne efter det andet, udelukkende om hans Lære, og mange af dem vilde have været vanskelige nok at gøre Rede for, selv for større Teologer end Oluf Lerche. Vi vil imidlertid ikke her gaa nærmere ind paa hans Besvarelser; vi skal siden stifte Bekendtskab med de vigtigste

¹⁾ Der var nu egentlig 80, men „disse 77, 78, 79, og 80. Spørgsmaale bliver for Tidens Skyld forbigaaede. — A. Højer“.

af dem; vi vil kun nævne, at han opnaede til Gavns „at viise og røbe Hans uforventede stoore og ynkkelige Van-kundighed, endog i Christendommens allernødvendigste Stykker.“ Det gik kort sagt, saa daarligt, saa elendigt, som det kunde gaa.

Man forstaar i Grunden godt, naar det i Forhørsprotokollen til Slut bemærkes, at Hr. Lerche bad, at de vilde „for hans Frygt og Undseelses Skyld“ holde ham til Gode, hvis hans Svar ikke var udtrykt tydeligt nok.

Inden han slap fri, maatte han love at møde om Torsdagen Kl. 5. hos Højer, hvor han vilde blive krævet til Regnskab for, hvad der om hans Uskikkelighed i Liv og Levnet var indberettet.

Og dermed endte saa I. Akt.

Torsdag d. 1. Maj mødte Oluf Lerche saa hos Etats- LIV OC raad Højer, hvor de 44 Spørgsmaal om hans Liv og Lev- LEFNET ned eet efter andet blev foreholdt ham og derpaa „af ham egenhændig ad protocollum beswaret.“ Nedenfor vil vi gengive disse Spørgsmaal og hans Besvarelser; idet vi efter hvert Spørgsmaal lader det dertil hørende Svar følge.¹⁾

1. At han læser sin Prædiken op af Papiret.

¹⁾ For at lette Læsningen er der flere Steder indskudt en [ ] med de manglende Ord, ligesom ogsaa Retskrivningen i alt væsentligt er Nutidens.

— „Jeg nægter ikke, at jeg jo om Søndagen, naar jeg gaar paa Prædikestolen, ligger min skrevne Prædiken udi Altar-Bogen, for i Nøds-Fald at hjælpe min Hukommelse, som af mange store, udstandne Svagheder er saaledes svækket, at jeg ikke aldeles kan fidere paa den.“

2. At han snart aldrig holder fuld Messe, men udelukker Evangelium for Alteret, og „Nu bede vi den Hellig-Aand;“ iblant og Troen.

— „Om Vinteren, naar Dagen er kort, da for ikke at give Menigheden Anledning til — i [hvert] Fald dem, som er langt fra Kirken liggende, saa som over en halv Mil — [at] blive ganske borte fra Kirken, saa har jeg undertiden ladet holde halv Messe.“

3. Tager mest alletider bort efter Prædiken i Compagnie og er ofte hele Ugen, ja 14 Dage tillige borte; da Embedsforretningerne maa bie efter hans Hjemkomst.

— Dette er aldrig af mig begaaet, at jeg har rejst anden Steder end lige fra Kirken og til mit Hus, [ikke heller] at jeg har været saa længe fra mit Hus uden Biskoppens og Provstens Forvidende; og imidlertid har jeg udi min Fraværelse ladet Embedet saaledes forsøne, at jeg er vis, der er intet forsømt.“

4. Bruger generale [almindelige, ens] Formularer i Skrifte-Stolen, Barselkvinders Indledning og Forbøner for syge, frugtsommelige, Børn etc., uden Forskel paa Omstændighederne.

— „Hvad Skriftetalen angaar, da, saa mange Bekendelser, som der forekommer mig . . . . ., derefter retter jeg min Tale, ligeledes med at bede for Syge, som begærer Kirkens Forbøn, og jeg ved, at deres Svaghed er til, [og] hvor jeg ved, at saa mange, som er anførte at blive bedet for, er ikke med nogen sær-

deles Svaghed af Gud hjemsøgt, — saa er min Formular ungefær af denne korte Indhold:

„Christe Jesus, du sande Israels Læge, og under
„hvis Vinger der er Lægedom at finde, du som selv
„haver baaret vor Sygdom og taget vor Pine paa
„dig! Se dog i Naade til disse dine nødlidende
„Korsdragere! Læg dem ikke Byrder haardere paa,
„end som du selv ved, at de formaar at bære dem!
„Linder deres Sygdom og Smerter, om dig saa
„behager! Formerer deres Tro og Taalmodighed,
„og udfør det saaledes med dem, at det kan være
„dig til Ære og dem til Sjælenes Salighed!“

5. Læser sjældn den forordnede Kirkebøn efter Prædiken.

— „Iblandt naar Tiden ikke tillader det, nødes jeg til undertiden at udelade denne Bøn.

6. Er u-villig at komme til de syge, helst [saadanne] som ej kan skaffe ham Vogn;

— „I denne Beskyldning er jeg ganske fri, hvorom min Menighed selv maa vidne; men tværtimod mange Gange befærdet mig selv med mine egne Heste og Vogn.“

7. — hvorfor ogsaa nogle er uden hans Betjening bortdøet,

8. som e. g. Jørgen Hansen af Rejstrup og

9. David Sadelmagers Hustru af Aunslev (omendskønt Manden var 2de Gange hos Præsten dærom. Men da han ingen Vogn i Høstens Tid kunde skaffe, var det forgæves).

Til 7—8—9: „Hos mig, saavidt jeg ved, er aldrig nogen død bort uden at have betjent med Sakramentet. Hvad David Sadelmagers Kone angaar, da er hun

endnu i Live [!] Jørgen Hansen af Rejstrup har ikke begæret min Tjeneste.“

10. At han antager og afviser Folk ved Skriftestolen, uden Reflexion om de ved noget eller ikke,
11. afviser dem, han hader, aabenbare for Menighedens Øjne og beskæmmer dem, imod Loven og Ritualen.

Til 10—11: „Naar jeg om Løverdagen catechiserer og finder da nogen, som er saa grove, at de hverken kender Gud eller dem selv, langt mindre ved, hvad Gavn de har af Sakramentet, saa beder jeg dem, at de hellere vil blive derfra for denne Gang, og imidlertid lade sig bedre oplyse; da de gerne og uvægerlig skal blive antagne.“

12. At Menigheden maa bie mange Gange 2, 3 a 4 Timer efter ham med Gudstjenesten, —

— „Jeg ved ikke, at dette sker, og om det undertiden skulde ske, at de noget skulde komme førend jeg, saa sker det formedelst Forretninger udi Embedet, som kan forefalde.“

13. — og udsætter han ofte baade Skriftemaal og Aftergang uden ringeste Fornødenhed.

— „Er aldrig sket uden Fornødenhed, og [kun] naar ingen har ladet sig tegne.“

14. Hvorledes han handler med Confitentibus ?

„Med Confitentibus [d. e. „Skriftebørnene“] forhandles, at naar der har været catechiseret, da fremkommer til Skriftemaalet først dem, som er gamle og gifte Folk, som naar de har begæret at faa Afløsning, saa først forestiller jeg dem Syndens Straf, og hvad den opvækker for os, som er Guds Vrede, og dernæst formaner dem til sand Anger og Ruelse, en stadig Tro og til Forbedring herefter.“

15. Hvor mange Communicanter han vel paa een-gang antager?
16. Om han i Aunslev Kirke ej tager over 40 Communicanter tillige, og viser alle øvrige bort?
Til 15—16: „Tallet paa Communicanter (Altergæster) udi Aunslev Sogn er 40 a 50. Er flere end dette Tal, holder jeg Altergang i samme Kirke næste Søndag, paa det ingen skal have Aarsag at klage over Ophold; over dette Tal har jeg ikke villet tage for dis bedre at have Tid at handle med dem.“
17. Hvorfor han til den 15. Søndag Post Trin. 1737 lod Confitenterne bie fra Kl. 10 til imod Aften?
18. Hvad der hindrede ham den Dag?
19. Om han ikke brændte imidlertid sine Svin paa Skov?¹⁾
Til 17—18—19: „Forholder sig aldeles ikke saaledes og er aldrig sket.“
20. Om han ikke til den 21. Post. Trin. lod Confitenterne bie fra Kl. 10 til Kl. 2, da han lod dem sige ved sin Dreng, at de maatte kuns tage hjem?
— „Dette ved jeg ikke at være sket, men kan vel være muligt, at det kan være sket eengang, at jeg er af Svaghed bleven overilet og derfor har maatt bede Confitenterne at bie til Søndagen Morgen; dog ved jeg ikke at erindre mig nogen vis Tid.“
21. At have ved Ligbegængelse eengang glemt at læse Testamentet paa Prædikestolen,²⁾ hvorfor han læste det paa Kirke-Gulvet.

1) Det var ved den Tid, da Svinene skulde brændemærkes og drives til Skovs for at fedes ved Olden.

2) Den dødes „Testamente og yderste Villie“ skulde oplæses fra Prædikestolen.

— „Dette tilstaas eengang at være sket, men ikke af nogen Foragt til den døde eller hans efterlevende Venner, men aleneste af en Glemsomhed.“

22. Om ikke en andengang biede Lig efter ham ved Kirken over en halv Dag, indtil en Soldat maatte hente ham?

23. Hvor han da var? Og om han ikke fandtes at drive sine Svin ud?

22—23: Jeg ved ikke, at det er sket, og om saa var var det umuligt for mig at vide, naar Liget var kommet i Jorden, saasom det ikke er brugeligt at altid ringes med Klokkerne, og Kirken ligger ude paa vild Mark fra alle Byer.“

24. Om han ikke eengang glemte et Lig, hvorover skulde prædikkes, indtil imod i Aften? ; som Kromanden i Korkendrup kan vidne med sine Folk. ;

25. Hvorledes gik det til?

26. Om han ikke var paa Jagt i Kissendrup Hauge?

Til 25—25—26: „Om dette er jeg aldeles inet vidende, og at jeg udi mange Aar ikke har været paa Jagt paa de Steder.“

27. Om han bruger Medhjælpere, naar han sætter Menigheden an til fattiges Penge og deler Pengene ud?

„Jeg har aldrig taxeret Menigheden eller Sognefolket for noget vist at give til de fattige, men hvad som gives af dem er enten deres egen udlovede og frivillig Løfte udi Provstens Overværelse, eller det er det af Kongen allernaadigst paabudne, og for disse Ting ligger hos Inspectorerne mine aarlig aflagte Regnskaber un-

der min og mine adjungerede Medhjælperes Hænder og af Inspektørerne approberet.¹⁾)

28. Hvorfor han ivrede saa Dom. 16. Post. Trin, 1737, da Confirmationen holdtes, saavel over Børnene som andre?
29. Om han ikke løb efter nogle Koner, der gik af Kirken, i Messe Skjorten, og holdt en stor Allarm paa Kirke-Gaarden?

Til 28—29: „Jeg ved ikke at have brugt den Talemaade, som Spørgsmaalet melder om, men kan vel være muligt, at da jeg har ved Overhørelsen fundet en Del af Ungdommen ganske intet at kunne gøre nogen Rede for Prædiken, har sagt, at Satan har taget Ordet fra dem, at de ikke skulde tro og blive salige, og da jeg saa, at en stor Del af Menigheden udi Hobetal gik ud af Kirken og ikke vilde blive til Stede, endskønt jeg 2 a 3 Gange bad dem med gode [Ord], da blev overilet og selv gik ud og lukkede Kirkedøren, som jeg ikke kunde faa andre til at gøre.“

30. Om han ikke siden forbandede dem, som var gaaen bort?

— „Dette ved jeg ikke at erindre mig. Men er det sket saa er det af en Overilelse, da jeg saa [dan] . . . . . Uforskammethed [fornam?].“

31. Om han catechiserer i Kirken?

Undertiden catechiserer jeg, men ikke altid; ligesom mine Kræfter og Helbred tillader.

1) Iflg. kgl. Forordn. af 24/3, 1708 underlagdes Fattigvæsenet i hvert Herred de to „Inspektører“, Provsten og Herredsfogden, men det lokale Tilsyn med de fattige udførtes af Sognepræsten og hans Medhjælper, 3—4 af „de vittigste og bedste Sognemænd“.

32. Eller tager Confirmandos for sig i Huset til Undervisning?

— „De som skal til Konfirmation, tager jeg hjem til mig her udi [Huset?], førend Konfirmationen sker.“

33. Hvad der passerede paa Skjærtorsdag 1737 med en Dreng af Rejstrup, som han paa Kirke-Vejen fandt at have kørt en Gen-Vej?

34. Om han ikke ilde slog denne Dreng og næsten ihjel?

Til 33—34: „Dette er aldrig sket!“

35. Hvorledes han handlede imod de fattige og Tiggere?

36. Om han slaar dem?

Til 35—36: „I Følge Hans Majs. allernaadigste Forordning nægter jeg ikke, at jeg lader fremmede og omløbende Betlere udi Sognet bortføre til Nyborg, og videre har jeg ikke haft med dem at handle.“¹⁾

37. Hvad der passerede imellem ham og Urtegaards-Manden fra Raschenberg, som truede ham med Proces?

38. I hvad Ærinde Hr. Pastor var kommet ind i Aunslev Kro²⁾ den Tid?

39. Om han ikke slog denne Mand ilde og skældte ham for Tyv?

¹⁾ Sandsynligvis iflg. kgl. Reskr. ^{11/9} 1736 og Forordn. ^{6/10} 1731. — I denne Tid, da Betleriuvæsenet florerede, havde man ofte Besøg af en 8—10 Tiggere daglig. Disse skulde indfanges og føres til et „Arbejds- og Rasphus“.

²⁾ Foruden de privillig. Kroer, som f. Eks. Langeskov Kro, fandtes der Smugkroer i Snesevis, saaledes de to, som her nævnes i Aunslev og Korkendrup.

Til 37—38 · 39: „Da jeg var udi Aunslev for at betale nogle Penge for tilkøbt Ildebrand, tog Urtegaardsmanden min Hest, som stod udenfor Mandens Dør, hvor jeg var inde, og red bort med den, baade imod min Vilje og Vidende, og beholdt den borte udi 3 Dage, da jeg imidlertid med stor Umage og Bekostning lade lede efter den omkring i Landet, i Tanker, at den af et tyvagtigt Menneske var bortstjaalet, og da jeg omsider fandt den hos ham saaledes tilredt af Hunger, at det var baade Ynk og Skam, blev jeg fortrydelig og maaske vel gav ham et Pr. Ørefigen udi Hastighed, i Stedet for at give ham Tyve-Sag. Men det blev straks uden Proces og Vidtløftighed bilagt, og dette er over 8te Aar siden.“

40. Om han ikke ved Langeskov Kro med en Kølle slog en Karl, som var kommen i Klammeri med en anden? | Omstændighederne og Aarsagen kan Krofolkene bevidne. :

— „Dette, som er sket over for 20 Aar siden, kan jeg ikke omstændelig gøre nogen Forklaring om, siden det alt er gaet mig af Glemme.“

41. Om han elsker og bruger Jagt?
41. Om han aldrig har brugt ulovlig Jagt i Kongens Vildbane ¹⁾ med Hest og Hunde?

Til 41—42: „Udi mine unge Aar nægter jeg ikke, at jeg jo vel har haft nogen Inclination for Jagten. Men nu udi nogle Aar, da jeg ved mig selv har befundet [det] ikke at være anstændig, har jeg ganske og aldeles abandoneret det; men aldrig jaget udi Kongens Vildbane.“

¹⁾ I en Indberetning af ¹/₈ 1743 til Lente-Adeler skriver Lerche saaledes: „Her udi Sognet ejer Kongen ingen Skove; de faa, som han ejede, er solgte til adskillige Proprietarier; vel er her en liden Vildbane, ungefær af ¹/₂ Mils Længde og ¹/₄ Mil udi Bredden.“

43. Om hans Skolemester Hans Fiilstrup ligeledes jager?
44. Hvor han jager, og med hvis Tilladelse?

Til 43—44: „Jeg har vel en Person udi min Tjeneste, som har hidtil lært mine Børn at regne og skrive. samme Karls Navn er Hans Fiilstrup;¹⁾ men han har aldrig jaget efter min Begæring eller for mig udi min Hjemmевærelse. Om han undertiden, naar jeg ikke har været til Stede, for at forslaa Tiden [har] redet ud paa Jagt enten med en eller anden af de omliggende Proprietari-Skytter, det har været en Sag, som jeg ikke har saa nøje observeret.“

Dette er mit sandfærdige og underdanigste Svar paa de 44 Spørgsmaal, som mig i Dag er forelagt.

Kjøbenhavn, d. 1. Mai. Ao. 1738.

OLUF LERCHE.

„Ovenstaaende Besvarelser er af Hr. Lerche . . selv, i min Overværelse her egenhændigt indført.

A. HØJER.

— — —

Det er en mærkelig Samling af stort og smaat, Kollegiet har faaet samlet i disse 44 Spørgsmaal, og man faar det Indtryk, at meget skyldes løs og ondsindet Sladder og hidrører fra saa uvederhæftige Kilder, at Kirkens høje Styrrelse ikke burde have benyttet det. Derfor faar Hr. Oluf ogsaa flere Steder let Spil med at gendrive Beskyldningerne. Andre Steder nøjs han med en lige-

¹⁾ 1745 nævnes Fiilstrup som „Høllænder“ paa Rørbæk; en Søn bliver døbt Jens Oluf.

frem Benægtelse eller paaberaaber sig sin svigtende Hukommelse. Men som en Helhed betragtet, klarede han sig adskilligt bedre ved denne Lejlighed end ved Mødet om Tirsdagen.

I den følgende Uges Tid overvejede man indenfor Kollegiet, hvad man skulde gøre ved Oluf Lerche. Det synes at have være overladt til Stiftsprovst Hviid at gøre et Udkast til en Betænkning over hans elendige, „vanvittige“ Svar m. H. t. den kristelige Lære og Præsteembedets Forvaltning. Schrøder foreslog, at man skulde nøjes med at give ham en alvorlig Advarsel med Tilføjelser af nogle „emphatiske“) Trusler“, samt give ham en eller anden god, kristelig Bog med hjem at læse i. Deri samtykkede Hviid; og det synes, som om man er mest tilbøjelig til at lade Naade gaa for Ret. Tirsdag d. 6. Maj skulde Kollegiet paany samles for at tage sin endelige Beslutning. — Dagen i Forvejen skrev Bluhme til Stiftsprovsten og bad ham komme „i Morgen Eftermiddag, for vi gaar i Collegium,“ for at de kan konferere med hinanden om Sagen. Ved Mødet den 6. bestemte man da at lade Hr. Oluf slippe for denne Gang, og man udarbejdede nogle „Erindringer,“ som han skulde have med hjem til alvorlig Overvejelse.

Men man kaldte ham ogsaa op for sig endnu engang og formanede ham strengt til at skikke sig vel her efter, som det sømmer sig en Præst og Guds Ords Tjener, og og truede ham med Dom og Afsættelse, hvis der hørtes Klager paany, og lod ham sluttelig vide, at man agtede at holde Øje med ham for Fremtiden!

Han slap saaledes billigere, end man med Grund kunde have ventet. Maaske fordi Kollegiet nok fandt Anklagen mod ham alvorlig og beklagelig, men dog ikke tilstræk-

1) eftertrykkelige.

kelig graverende til at medføre Embedsfortabelse. Maa-
ske fordi Præsten har haft — os ukendte — Vel-
yndere, der har talt hans Sag hos Inspektionen. Og
maaske hans strenge Dommere har ladet sig bevæge af
hans angerfulde Løfter om „Forbedring i Kundskab og
Omgængelse,“ saaledes som det nævnes i følgende Brev
til Biskop Ramus.

Da man havde demitteret Oluf Lerche, som med let-
tet Hjærte kunde rejse hjem med sine „Erindringer“, skrev
man saaledes til Bispen:

„ . . . . . Vi have den Ære herhos at tilsende
Eders Høyærværdighed in Copia de Erindringer,
som vi have eragtet nødvendige at give Hr. Oluf
Lerche, efterat Vi have nøye examineret ham, om
de imod ham saavel i Henseende til hans Lærdom,
som hans hidtil førde Liv og Levnet indkomne Poster
og udi samme Examine befundet hans Kundskab om
de allernødvendigste, og den christelige Religions
Grund egentlig vedkommende Lærdomme saa slet,
som vi aldrig af en Lærere, allermindst saadan een,
der i saa mange Aar har staaet udi Embedet og
lært andre, havde ventet, eller Os kundet forestille;
saa og med Smerte erfaret, at de om hans Opfø-
relse indklagede Puncter, efter hans egen Tilstaaelse,
til største Deel at være ikke ugrundede. Vi communi-
cere Eders Høyærværdighed dette i den Henseende, at
De vilde behage at have et agtsomt Øye, saa vel
paa andre i slige Omstændigheder, maae skee, staa-
ende Lærere i Deres Stift, som og in specie paa
bemeldte Hr. Oluf Lerche, med tjenstlig Begje-
ring, at De vilde nøye paa agte, om og hvor viit
han efterdags maatte efterkomme de Os, som vi ef-
ter Kierligheden formode, oprigtig givne Løfter og

Forsikringer om Forbedring i Kundskab og Omgængelse. Skulde han i Fremtiden imod Formodning fremture i sin Blindhed og øvrige slemme Forhold, saa at Menigheden derved i Steden for at opbygges meere skulde nedbrydes, vil vi udbede os derom betimelig Underretning. . . . .

(Dat. Kbh. 13 Maj 1738.)

De „Erindringer“, han fik med hjem, og som Bispnen fik Kopi af, var af følgende Indhold: „ERIN-
DRIN-
GER“.

„General-Kircke-Inspectionen har af de endog til hans Kongelige Majestæt indkomne Klager over Præstens til Avenstøff og Bogense i Fyen Hr. Oluf Lerches Vankundighed og slette Forhold i Embedet saavel som i Liv og Lefnet, saa og af de derpaa fra Vedkommende indhentede Oplysninger, og endelig af Hr. Oluf Lerches egne Besvarelser her for General-Kircke-Inspections-Collegio med Bedrøvelse befunden, at Hand hidtil hvercken i Lærdom ei heller i Lefnet har været saaleedes skicket, som det en retsindig Lærere i den Evangeliske Kircke baade efter Guds Ord og Kongens Lov tilkommer.

„Hans Besvarelser paa de Ham forelagde enfoldige, tydelige og enhver Lærere og Skoleholdere uforbigængeligen fornødne Catechetiske og practiske Spørgsmaale, som af Collegio med Fliid ere overvejede, viise og røbe Hans uforventede stoore og ynkelige Vankundighed, endog i Christendommens allernødvendigste Stykker; idet Hand f. E. skyld

ad quæstionem 1.¹⁾ ey iblant en ret Evangelisk Læ-

¹⁾ d. e.: til Spørgsmaal 1.

reris tilhørende Requisita og fornemmeste Pligter regner et opbyggeligt og Christeligt Lefnet, men det ganske forbigaar, som noget der ei har lagt Ham hidtil paa Hjertet.

ad quæstionem 2 dam. meener, at det indvortes Kald af Gud til Lære-Embedet bestaar paa Vocandi¹⁾ Side i hans gode Intention,²⁾ og ved saa elendigt et Svar viiser, aldrig at have haft Kundskab om dette indvortes Kald eller nogen Bekymring derom.

ad 12 mam. og andre Spørsmåale ey veed ret, hvad Anfegtning er, og hvorledis en ret Troende og tro Lærere med Anfegtede bør handle, og kand trøste dem med den Trøst, Hand self er trøstet med af Gud; men heri alleene refererer³⁾ sig til Ritualen.

ad 15 mam. At hand ei kiender nogen Pligt at paa-ligge en retsindig Lærere i henseende til Hans Meenighed og de ham betroede Siæle uden for Kircken og dens Guds tjeneste samt Catechisation og Repetition, som der kand skee.

ad 19 et 20 viiser sig gandske uviidendis i den forskjæl der er paa Naturens og Naadens Krafft og og Virkninger, og hvorleedis begge ytre sig endog i Omvendelsens baade Begyndelse og Fremgang; saa og

ad 24 tam. hvori en falsk Omvendelse bestaaer, og hvori den fra den sande Omvendelse er adskilt og kand kiendis?

1) Den Kaldedes.

2) Forsæt.

3) Henholder sig til Kirkereglerne.

- ad 26 et 27 mam. ey veed noget kiendetegn hvorpaa en uomvendt ærbar Hedning eller Mund-Christen kand skilles fra et sand omvendt Guds Barn, mindre, hvad han skal foreholde eller raade begge.
- ad 29 er i den uszle Tancke, at en Christen her ey kand efterkomme ey alleene Loven, men ey endgang Guds Villie i Evangelio; om endskjønt Hand bør stræbe derefter saa viit mueligt.
- ad 31—33. Viiser sig gandske uviidendis og uerfaren, hvad en sønderknuset Aand og et angergivet Hjerter er?
- ad 61. Confundeerer¹⁾ Igjenfødselen med Helliggjørelsen.
- ad 49. 50. 55. 57. og 69. og ellers mange andre Spørsmåale svarer saa slet og urigtigt, at det noksom skionnes, at Hand ey kiender Troens Art, Krafft og Virckning, hvorleedis den renser Hiertet og overvinder Verden; hvorleedis en Syndere igjenfødis ved den Hellig Aand, og bliver et nyt Creatuur; hvem der kand gaee værdig eller uværdig til Herrens Nadvere; hvorleedis de Uværdige om deris Uværdighed bør overbeviises; hvortil de bør anviises, og hvad Raad en retskaffen Christi Ords Tienere bør give slig en Siæl til dens Frelse. — Hvilken Blindhed og Vankundighed er desmindre at undskylde hos en saa gammel Præst, der i 20 til 30 Aar har forestaaet sin Meenighed, og altsaa burde have forhvervet sig saa stor en Erfarenhed, som hand nu viiser en bedrøvelig Uviidighed.

¹⁾ sammenblander.

„Ligeleedis maa General-Kircke-Inspectionen af Hans egenhændige Erklæring paa de Ham forelagde Poster om hans Forhold i Embede, Liv og Lefnet med Smerte see, at uanseet Hand negter de fleeste imod ham indklagede Poster, Hand dog ey kand fragaae mange ting, som tillige med de om Ham indhentede troeværdige beretninger nok som viise, at han hidtil ey har tænckt paa, at være Meenighedens Forbillede, og at lære dem med sit eget gode og gudelige Exempel, men langt meere med Slagsmaal, Eeder og Bander, hengivenhed til verdslige lyster og bekymringer og derimod uforsvarlig Skiødesløshed i det Ham betroede vigtige Embede været en anstødelig og forargelig Prest baade inden og uden Kircken.¹⁾

„Men i hvor stoer end denne Hr. Oluf Lerkes Vankundighed, og i hvor anstødelig Hans Forhold hidtil kand have været; saa dog siden Hand self lover at bedre sig ved Guds naade efterdags i begge deele: saa vil General-Kircke-Inspectionen dennegang antage saadant Hans gjordte Løfte, og hermed formane og erindre Ham, for sin egen Persohn med Petro alvorligen og redeligen at vende sig til Gud i Christo, da Hand siden med ret krafft og Velsignelse kand lære, omvende, trøste og styrcke sine Brødre; og at lade en

1) I den bevarede Kladde til disse Erindringer er det sidste Stykke næsten skarpere i Tonen; Hviid — som efter Skriften at dømme er Forfatteren — skriver saaledes: „Skønt han vel nægter den største Del, saa dog af det, hand self tilstaar og man veed tilvisse af troværdige folks beretning er det aabenbar, at han har været til Dato en meget forargelig Præst i ord og gierning, i Kirken, og uden Kirken med æder, bander, slagsmaal og andre saa danne ting, som ere en ærbar Soldat end siden en Præst uanstændig.“ —

sand Guds frygt i Troen og hiertelig Længsel efter Guds Riiges Formeerelse være sit eeniste Øyemaal, hans korte øvrige leve tiid igennem til den Ende at stræbe efter at faae en lefvendis og sand kundskab om Sandheden til Gudelighed, og Guds Raad, Vey, Orden og Virkninger til Menniskens Saliggjørelse, og dertil at skaffe sig en og anden Bog, som dertil kand være Hannem fornøden og tienlig; at vorde en troe og flittig Lærere og Hyrde for sin Menighed, heldst med ufortrydelig at catechisere dem baade i Kircken og Hjemme, at søge dem i Hans og deris Huuse, men fornemmelig i Sygdom og Nød, og ingen af dem at forsømme; at udbeede sig dertil Guds Aand og Naade, og aldrig at rive sig i sit Hierte løs fra dens Opsigt og Regiering men just ved dens Frygt lyst og krafft at vogte sig fra al Overiilelse og Anstød, samt at overvinde alle paakommende Fristelser og Vanskeligheder. Da General-Kircke Inspectionen vil af hiertet glæde sig, naar han saadant sit Løffte efterkommer, og ey alleene derom indhente Biskoppens underretning tiid efter anden, men endog paa anden Maade erkyndige sig, hvorleedis Deris forhaabning af Hr. Lerke opfyldis. Da skulde det inderlig bedrøve samtlige General-Kircke-Inspectores, om de imod Forventning skulde fremdelis see sig nødt til at handle alvorligere imod ham, i saa vigtig en Sag, der angaar Guds Ære, saa mange Siælis Salighed og deriblant Hans eegen Frelse.“

(Underskrifterne.)

— — —
— Det ses tydeligt i det sidste Stykke, at man heller

ikke for Fremtiden vilde nøjes med de Efterretninger, som man kunde faa gennem Biskop Ramus, men ogsaa fremdeles vilde skaffe sig fornøden Underretning gennem private. „fortrolige Hjælpere. —

Det var saaledes egentlig et bedrøveligt Skudsmaal, Oluf Lerche havde med sig hjem til Skalkendrup fra den Eksamen. Han havde jo klaret sig fri af Dom og Straf, men alligevel — ! Han havde saa sandelig ikke høstet Laurbær paa den Københavnstur!

Jeg tror næsten, den skrappe Kur tog Modet fra ham. Jeg kender i alt Fald ingen „Historier“ om ham fra hans sidste tolv Leveaar: der blev mere stille om hans Navn. Dermed er selvfølgelig ikke sagt, at han som en angrende Synder begyndte et nyt og bedre Liv og blev et andet Menneske fra den Stund af. Dertil var de gamle Lyster ham vist for mægtige. Og i Grunden betød Københavnsrejsen vist nærmere en veloverstaaet Forskrækkelse end Indledningen til en Omvendelse. Han passede sine Kirker, saa han ikke kunde anklages fra den Side; han vogtede bedre paa sin Mund end før og passede paa ikke at komme i Strid og Proces med Folk; men hjemme i Præstegaarden er der nok alligevel nu og da pokuleret og jubileret lidt efter gammel Sædvane; det gik blot mere stille af end før.

I forskellige Embedssager fra de følgende Aar støder vi paa hans Navn, men han gør sig ikke særlig bemærket i nogen Retning. Vi har saaledes hans Indberetning 1743 til Lente Adellers „Tilstanden i Nyborg Amt 1743“,¹⁾

¹⁾ Manuskript i Landsarkivet. — Uddrag aftrykt i „Svendborg Amt“, 1916.

hvor han tørt og ganske uinteresseret besvarer de givne Spørgsmaal I Modsætning til mange af sine Embedsbrødre, som med Iver og Interesse satte sig hen og skrev udførlige Redegørelser for alle Forhold paa deres Egne (til stor Glæde for Efterslægten), tog han det som en besværlig, højst uvelkommen Embedssag, der snarest skulde ekspederes ud af Døren igen. Og medens mange Landsbypræster dengang var flittige Granskere, hver paa sit Omraade, saa havde Oluf Lerche vist aldeles ingen aandelige Interesser. Han foretrak sandsynligvis Bøssen for Bogen, Mark og Skov for Studerekammeret.

Kort efter hans Hjemkomst fra København begyndte man at arbejde paa en Forbedring af Skolevæsenets usle Tilstand paa Landet; Forordningen af ^{23/1} 1739 bestemte jo, at hver Degn skulde holde Skole under Præstens Tilsyn, derfor tog den Aunslev-Degn, Jens Torsager, straks fat paa Undervisningen, men i Bovense, hvor der skulde ansættes en Skoleholder, varede det noget, inden Sagen gik i Orden. Oluf Lerche vilde have Skolen op til sig i Skalkendrup, for at kunne have „fornøden og jevnlig tilsyn med Skolen“.

1742 bestemtes det i kgl Rescript, at der skulde holdes person. Kapellan her i det store Præsteembede. Maaske har Regeringens Kendskab til Hr. Olufs Forhold været medvirkende til denne Beslutning. Men det traadte først i Kraft i 1747, da Kancelliraaden paa Raschenberg kaldte *L o r e n t z* Peter Dreyer (f. 1715 i Hesselager, cand. teol. 1742) til residerende Kapellan ved disse Menigheder, „som der-til eragtedes høiligen at trænge“. ¹⁾ Ved Lerches Død tre

¹⁾ Blochs Manusk. til d. fynske Gejstligheds Historie (Universitetsbibl.) Kirkebogen siger, at han blev „Huskapellan“ 1747, og Wiberg nævner ham som resid. Cap. ^{14/10} 1746.

Aar efter rykkede Dreyer ind som hans Eftermand i Embedet og døde her 1763.

— — —

Hvorledes Oluf Lerches Familieforhold egentlig har været, lader sig vanskelig oplyse; jeg har saa godt som intet fundet optegnet derom, og vi har ingen Kirkebog bevaret før 1763. Allerede i 1738 var han, som nævnt i Fogs Brev — Enkemand „og haver mange u-opdragne Børn, over hvilke man maa ynkes“. Han holdt dog Skolemester til dem, ved vi, selv om det maaske ikke var stort bevendt med Undervisningen, de fik. Af disse Børn nævnes en Datter, Margaretha; en anden, der hed Anna Sophie efter sin Farmor, var født 1714 og blev gift med Sogndegnen, Jens Torsager.. Hun døde som hans Enke 1773 i Aunslev.¹⁾

Oluf Lerche havde et „Fruentimmer“ i Huset, en Husholderske, hvilket jo var meget nødvendigt i den store Gaard, hvor en rigtig Husmoder, der myndigt og bestemt kunde have Indseende med alt ude og inde og med Børnenes Opdragelse, vist ofte savnedes.

— — —

Oluf Lerche blev ikke nogen gammel Mand, maaske

¹⁾ Hun lignede i meget sin Far. Der fortælles om hende, at hun ved sin Munterhed, sit gode Humør, var godt lidt af Skolebørnene. F. Eks. morede det hende at faa de barbenede Skoledrenge til at trække sig rundt i et Dejgtrug paa de store Fladvande ved Bymosen i Middagsstunden. Det gik storartet, til Knægtene en Dag væltede Madammen ud af Truget.

63 Aar; men det ser ud til, at han har levet saa stærkt i sine unge Aar, at han tidlig er blevet ældet og svagelig.

Og lige saa uroligt og omskiftende som hans Liv havde været, ligesaa ufredelig, ja uhyggelig blev hans Bortgang herfra.

Han døde midt om Vinteren, d. 14. Januar 1750. Og fire Dage efter „da den Sal. Mand stod Liig“, opkom der en Ildebrand „mulig ved onde Mennesker“ (Bloch), saa hele Præstegaarden stod omspændt af Flammerne. De gamle fortæller endnu, at Branden opstod derved, at Husholdersken var ved at brænde nogle Breve og Papirer, som kunde være til Ulejlighed, og de brændende Papirstumper fløj ovenud af Skorstenen og tændte i Taget.

Der opstod naturligvis skrækkelig Forvirring, alle for sanseløse omkring, men Husholdersken var alligevel den mest resolute: hun løb ind i Storstuen, hvor Liget stod, tog den døde paa Skuldrene og bar ham ud gennem Haven og ind i Mosegaarden ved Siden af.

Forøvrigt fortælles der ogsaa, at medens han laa Lig, kom Folk langvejs fra — „ja helt ude fra Odense — Læger og alle Slags“, for at se det mærkelige Syn, at den døde svedte! I klare Draaber! Tre Gange hver Dag! Og det var for hans store Ugudeligheds Skyld! Derom var alle enige; man vidste jo da, hvilket gudsforgaaende Liv han havde ført tilforn!

Et Par Dage efter blev han gravlagt, sandsynligvis i Aunslev Kirke, hvor hans Forældre hviler.

Men det varede længe, inden hans Navn gik ad Glemme rundt i Egnen. Endnu hører man undertiden en og anden af de gamle fortælle lidt om Hr. Ole i Skalkendrup.